

VREMENSKI SLOJEVI PROSTORA: REKONSTRUKCIJA EGZISTENCIJALNIH PROSTORA SEĆANJA**TIME LAYERS OF SPACE: RECONSTRUCTION OF EXISTENTIAL SPACES OF MEMORY**

Selena Bačkalić, *Fakultet tehničkih nauka, Novi Sad*

Oblast – SCENSKA ARHITEKTURA I DIZAJN

Kratak sadržaj - Rad se bavi istraživanjem ličnih prostora prebivanja iz kojih nastaju mali, svojstveni svetovi čije identitete grade trenutna, različita stanja svesti. Cilj rada je da se izmeštanjem sebe iz jednog sveta u drugi, treći, postave vremenske odrednice svakog od pojedinačnih svetova, njihove prostorne granice, kao i vladajuće atmosfere unutar istih.

Iako odvojeni i kontradiktorni, svetovi među sobom grade vezu koja, metaforički gledano, preuzima ulogu mosta. Veza, ili most, se javlja u trenucima neizdržive želje za drastičnim pomeranjem iz trenutnog stanja svesti, a iz čega proizilazi momentalno prostorno izmeštanje.

Kao što mostovi spajaju tri različita sveta, stanje svesti i prostor dele neraskidivu vezu - zavise jedan od drugog.

Rad se bazira upravo na tim mostovima i njihovim početnim i završnim tačkama. Ishod rada su tri (re)konstruisana lična sveta naizmeničnog koegzistiranja, sa svim svojim različitostima i suprotnim identitetima. To su prostori zaštićenih intimnosti, malih topofilija, prostori rutina, sanjarenja, prostori beskonačnih puteva - u isto vreme u komunikaciji i sukobu jedan sa drugim.

Ključne reči: *izmeštanje, intima, prostor, svet*

Abstract - *This paper deals with the exploration of personal living spaces from which small, unique worlds are created which identities are built by current and very different states of consciousness. The goal of this work is to set, by shifting yourself from one world to the other, timelines for each of these worlds, their spacial borders, as well as the ruling atmospheres in them.*

Even though they are separate and contradictory, the worlds build a bond between each other which, metaphysically speaking, takes on the role of a bridge. The connection, or a bridge, appears in moments of an unbearable desire for drastic movement from the current state of mind, from which a momentary spacial displacement arises. Much like the bridges connect three different worlds, the state of mind and space also have an unbreakable bond - they depend on one another.

The paper is based exactly on those bridges and their beginning and ending points. The outcome of the thesis are three (re)constructed personal worlds with an

NAPOMENA:

Ovaj tekst proistekao je iz master umetničkog projekta čiji mentor je bila dr um. Tatjana Dadić Dinulović, a komentor Darinka Mihajlović.

alternative coexistence, with all of their different and opposite identities. These are the spaces of protected intimacy, little topophilias, spacial routines, daydreaming, spaces of endless pathways - in communication and battle with one another at the same time.

Keywords: *displacement, intimacy, space, world*

1. UVOD

Centralni motiv ovog rada jeste egzistencija čoveka u različitim prostorima tokom života, a čije je glavno odredište vreme. Čovek menja lične prostore življenja u zavisnosti od trenutnog stanja svesti - menja fizički oblik u kojem boravi u zavisnosti od stanja svog unutrašnjeg bića. Samim tim, svaki boravak u određenom prostoru nije uvek istog vremenskog trajanja. Iz tog razloga prostori se odlikuju efemernim karakterom, iako u svom istinskom obeležju oni nisu efemerni. Oni postoje i dalje, za nekog drugog, sa nekim drugim. Ti prostori su ostave za uspomene, kojima se čovek pooneka vraća. To su prostori jednog očuvanog, prošlog vremena, kao što će biti i svaki sledeći prostor, bilo izmašten ili stvaran. Kroz sećanja i uspomene, čovek ih posećuje i gradi nove fiktivne slike u glavi o tim prostorima. Sećanja prostorima daju zvanje čuvara jednog vremena.

Rad koji je proistekao iz ovog mišljenja se upravo bazira na izmeštanjima iz jednog prostora u drugi, treći sa akcentom na davanju ličnog pečata svakom od tih prostora.

2. ISTRAŽIVAČKO METODOLOŠKI OKVIR

Istraživanje koje sam započela radom na projektu bilo je osnovano na trenutnom stanju svesti - konstantnim pomeranjem iz jednog prostora u drugi. Pretpostavka da je čovek biće koje ne stagnira i koje se menja prolazeći kroz vreme otvorila je prostor za različita istraživanja na tu temu. Na osnovu osećaja koji konstitucija prostora izaziva u čoveku, on oseća potrebu da se iz njega izmesti. Čovek menja prostor u kojem živi kada završi sa jednim segmentom u životu. Ti segmenti su određeni vremenom, što podržava činjenicu da vreme gradi i određuje prostor. Predmet istraživanja bili su najpre lični prostori stanovanja od godine rođenja do danas - 1995. do 2021, njihova arhitektura, struktura, konfiguracija, a koji su bili usko povezani sa ličnom percepcijom uslovljenom memorijom - mirisom, zvukom, slikama. Iz ovog istraživanja razvile su se teme (ne)mogućnosti opstanka

čovaka na jednom mestu i građenje prostora koristeći vreme kao najbitniju odrednicu.

Cilj ovog dela rada podrazumeva da kroz istraživanje različitih prostora iz prošlosti osvestim najvažnije attribute tih prostora i uvažavajući ih rekonstruišem nove, lične prostore, koji demarkiraju okvire realnosti i stavljaju akcenat na fiktivno.

Metode kojima sam se služila pri istraživanju obuvatale su stručnu literaturu, književne romane, lične beleške iz prostora stanovanja, dokumentarne fotografije, kao i principe sećanja koja su osnovana na čulima koja su preovladavala u datom prostoru.

3. TEORIJSKO ISTRAŽIVANJE

Teorijsko istraživanje krenulo je u pravcu analiza egzistencijalnih prostora, koji su bili određeni vremenom i sećanjem, a baziralo se na istim pojmovima. Istražujući odnose između prostora-vremena-sećanja, zaključila sam da u sklopu svakog od tih pojmova posotji nebrojena količina podpojмова.

Došlo je do stvaranja veza prostor-kuća, kuća-skrovište, vreme-put, sećanje-zamišljanje. Na osnovu tri ključna pojma i veza koje su proistekle iz istih, teorijsko istraživanje sam podelila u tri faze: *prostor, vreme, sećanje; kuća kao skrovište; putevi*.

U segmentu prostor, vreme, sećanje, obrađivala sam svaki pojam za sebe analizirajući njihova značenja u rečnicima, kroz stručnu literaturu i kroz romane. Istraživanjem sam došla do zaključka da svaki od tih prostora, iako formalno može da stoji zasebno, oni za nastanak mog rada mogu da funkcionišu samo kao jedno. Veza koju su gradili je bila suštinski deo mog rada.

Deo istraživanja koji je nosio naslov *kuća kao skrovište* bavio se značenjem kuće kao sigurnog mesta, različitog za svakog pojedinca. Prostori unutar kuće, njeni ćoškovi, kutci, krov su za mene su igrali veliku ulogu u određenju sopstvenog sigurnog mesta - skrovišta.

Putevi kao poslednji segment ovog istraživanja bavili su se konstantnim izmeštanjem čoveka kroz prostore. U ovom delu sam istraživala kako nije neophodno da čovek poznaje svoj prostor ili da ga taj prostor definiše. On nikada ne mora biti ograničen jednim fizičkim prostorom življena, već suprotno - njegov prostor je prostor kretanja.

4. KRITIČKA ANALIZA REFERENTNIH UMETNIČKIH RADOVA

Za kritičku analizu referentnog umetničkog rada izabrala sam rad pejzažnog arhitekta Lise Hankov (Lisa Hankow). Ona je postavila ogromnu mapu Berlina na Šosplac u Berlinu povodm 755. godišnjice grada. Povod nastanka ovog rada nije bio ono što je mene privuklo, već medij koji je korišten. Mapa kao medij omogućava publici da istražuje svaki kutak koji je ucrtan na njoj. Samim tim povlačim paralelu sa mojim pristupom istraživanju, ali i krajnjem ishodu koji je bio mapiranje ličnih svetova unutar javnog prostora.

Ova mapa u Berlinu asocira na prostor igrališta i podstiče publiku na izmeštanje iz jednog prostora u drugi, sugerišući im da traže svoje kutke, svoja skloništa, lične prostore slobode. Aktiviranjem publike ovim načinom igre, oživljava se i sam umetnički rad.

5. UMETNIČKO ISTRAŽIVANJE

Proces nastanka rada kao polaznu tačku uzima istraživanje koje se bazira na ličnim prostorima prebivanja. Analizirala sam prostore u kojima sam fizički živela i koji su određeni vremenom, a potom prostore fikcije i stvarnosti, koji su proizašli iz predhodnih. Za istraživanje sam se koristila tehnikom kolaža, crteža, akvarela i kreativnim pisanjem. Koristeći se tom tehnikom istraživanja pokušala sam da se vratim na meni najbitnije aspekte tih prostora koji su ostali zabeleženi kroz potisnute slike u glavi, mirise i zvuk. Umetničkim izražavanjem došla sam do spoznaje da moji lični prostori u kojima sam provela određeni deo vremena, nisu nužno podrazumevali fizički prostor kao prvi i glavni faktor - oni su se ravili u prostore vođene i građene idealima moje mašte. Ti prostori, iako utemeljeni na fizičkim stvarnim objektima i njihovim karakteristikama, postali su glavne referentne vrednosti za budući rad.

Umetničko istraživanje sam podelila na dva bitna sektora: *Kuća nije nigde - svuda je kao kod kuće* i *(Ne)mogućnosti postojana: tri sveta Selene Bačkalić*. Prvi deo istraživanja odnosio se na istraživanje i analizu prostora u kojima sam živela od godine rođenja do danas. Te prostore sam ispitivala i istraživala koristeći se sećanjem na iste - slikama zabeleženim u mojoj glavi, kao i dokumentarnim fotografijama iz prošlog vremena. Taj deo istraživanja doveo me je do druge faze - tri lična sveta unutar kojih naizmenično živim. U ovom delu istraživanja korsitila sam se istim tehnikama poput kolaža, crteža, akvarela, kreativnog pisanja, ali u zavisnosti od sveta do sveta veliki značaj je igrao zvuk koji je bio jedan od glavnih faktora u nekim od svetova. Ovaj deo istraživanja je, za razliku od prvog, bio baziran pretežno na atmosferama koje su svetovi nosili i koje su uspostavljene na osnovu stanja svesti u kojima sam se nalazila. Te atmosfere su potom, velikim delo, određivale i samu strukturu rada, kao i prostor u kojem će se rad izvesti.

6. REALIZACIJA RADA

Postavka umetničke prostorne instalacije Tri sveta Selene Bačkalić održana je 10.10. 2021. godine u prostoru *Doma B612* u Novom Sadu sa početkom u 19:30h.

Instalacija je bila sačinjena iz pet delova - *tunela* sa projekcijom ličnog teksta koji je predstavljao prolog radu; putanjom koju je pravila obuća osvetljena iz unutrašnjosti i koja je predstavljala moje *korake*; prostora hodnika u kojem je bio smešten jedan deo *Idealnog sveta* u vidu ručno rađenih razglednica; prostora *moje sobe* ili *Stvarnog sveta* - sveta rutine i monotonije; prostora sale u kojem su bila smeštena dva sveta - *Idealni svet* u vidu podne mape na kojoj se nalazilo pet nikada posećenih, ali maštanih, država; i *Drugi svet* koji je bio predstavljen u vidu iznutra osvetljenih vrata u visini plafona, a kojima nije moglo fizički da se pristupi.

Ukupna struktura rada se najtačnije čita kao mapa kretanja kroz različite prostore.

7. PERCEPCIJA I RECEPCIJA RADA

Rad Tri sveta Selene Bačkalić predstavljen je publici kao intiman i ličan projekat. Iako takav, rad je mogao da

profunkcioniše jedino uz posetioce i njihova kretanja kroz postavku. Pristupstvo čoveka je dopunjavalo rad, a rad je pružao priliku, koliko da upozna moj lični svet, toliko i da pronade sebe u istom. Reakcije publike su bile različite, ali ono što je bilo zajedničko u svim recepcijama rada je to da se između rada i prostora u kojem je izveden osećala jaka veza, što je u jednu ruku bio veliki faktor za funkcionisanje rada. Sa druge strane, pojedinačni svetovi, svaki za sebe, ostavili su različite utiske na svakog. Dok se neko pronalazio u samoj dramaturgiji rada koja je predstavljala moje kretanje iz jednog u drugi svet, na druge je jak utisak ostavio pojedinačni artefakt koji je bio deo jednog od svetova.

1 slika - Postavka instalacije Tri sveta Selene Bačkalić, Drugi svet

Slika 2 - Plakat za rad Tri sveta Selene Bačkalić

8. ZAKLJUČAK

Proces rada koji je započeo sa preispitivanjem ličnih sumnji o pripadanju, a potom razvio u postavljanje problematike ličnih prostora egzistiranja i konstantnog izmeštanja iz istih, pomogao mi je da se oslobodim mišljenja da moram da pripadam negde.

Kroz teorijsko i umetničko istraživanje shvatila sam da je u redu nemati svoj prostor, tačnije, da je moj prostor unutrašnji prostor. Kako se ja pomeram, on se pomera sa mnom. Njegove geografske dužine i širine su dužine i

širine mojih koraka. Kada noge žele da se kreću van granica nekog fizičkog prostora, uredu je dopustiti im.

Iako je proces omogućio da osvestim svoje fiktivne i realne prostore življenja, izvođenje rada ukazalo mi je da upravo te fiktivne i realne svetove mogu da prenesem u bilo koji drugi fiktivni ili realan prostor i učinim ga svojim.

Moj svet može da postoji bilo gde i bilo kada.

9. LITERATURA

Knjige:

1. Bašlar, Gaston, *Poetika prostora*, Umetničko društvo GRADAC, Beograd, 2005.
2. Palasma, Juhani, *Prostor vremena*, elektronsko izdanje
3. Fuko, Mišel, *Hrestomatija*, Vojvođanska sociološka asocijacija, Novi Sad, 2005.
4. Bucati, Dino, *Prodavnica tajni*, Laguna, Beograd, 2019.
5. Hese Herman, *Izabrana dela Hermana Hesea, knjiga IX*, Narodna knjiga, BIGZ, Slovo Ljubve, Beograd, 1983.
6. Okri, Ben, *Zvezdana knjiga*, Laguna, 2008.
7. Vujanić, Milica I drugi, *Rečnik srpskog jezika*, Matica Srpska, Novi Sad, 2011.

Filmovi:

8. Džarmuš, Džim, *Kafa i cigarete*, 2013.
9. Kješlovski, Kšištof, *Dvostruki život Veronike*, 1991.
10. Venders, Wim i Salgado, R. Žulijano, *So zemlje*, 2014.

Veb izvori:

11. <https://www.spiefel.de/international/artist-pain-giant-map-of-berlin-for-the-city-s-755-anniversary-celebrations-a-8479933.html> 24.09.2021.

Kratka biografija:

Selena Bačkalić (Zrenjanin, 1995) diplomirala je 2019. godine na Fakultetu tehničkih nauka, na smeru Scenska arhitektura, tehnika i dizajn sa radom *Zatvor* - javna prostorna struktura. Godine 2020. upisala je umetničke master studije Scenske arhitekture i dizajna, na istom fakultetu. Učestvovala je kao jedan od organizatora studentskog festivala *Impuls!*, kao i u radionicama iz oblasti arhitekture i scenskog dizajna (Festival uličnih svirača, Novi Sad). Izlagala je u okviru grupnih studijskih izložbi (Grad od peska, Sremska Mitrovica). Autor je scenografije za predstavu *Parada* (Pozorište mladih), a asistovala je kostimografkinji Biljani Grgur za predstavu *Kosa* (koprodukcija Pozorišta mladih i Novosadskog pozorišta) i *Kad sam bio garav* (Pozorište mladih).